

Osmanlı Hapishanelerinde Ailesi Veya Kendisi Mahkûm Olan Çocuklar

Banu YILMAZ

1Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, banu.yilmaz@gumushane.edu.tr, ORCID:0000 0001 6770 7519

Özet

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılın ortalarından itibaren suç ve ceza kavramlarına bakış açısını değiştiren bir takım adımlar atmıştır. Bu çalışmalar neticesinde yapılan düzenlemelerle çocuk hakları gelişim göstermeye ve suçlu olan çocukların hapishanelerde diğer mahkûmlardan ayrı yerlere konulması gerektiği ortaya konulmuştur. Çocuğun suçlu olarak cezasını tamamladığı mekânların başında hapishaneler gelmekle birlikte ıslahhanelerin de bu konuda önemli bir yere sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bu kurumlar çocuk suçlular için olduğu kadar ailesi mahkûm olan çocuklar açısından da son derece önemlidir. Bazen anne karnında hapishaneye düşen, bazen de çok küçük yaşlarda olmasından dolayı annesi ile kalmaya ihtiyaç duyan çocuklarla birlikte babası mahkûm olduğu için geride bakacak kimsesi olmayan veya babasının mahkûmiyeti nedeniyle geçim sıkıntısı yaşayan çocuklar da konumuz kapsamındadır. Osmanlı'da gündelik hayatı konu alan çalışmalar içerisinde ailede çocuğun rolü üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra Osmanlı hapishanelerini konu alan çalışmalarda hapsedilen anneleri ile bulunan çocuklardan bahsedilmiş ancak mahkûm veya tutuklu olarak hapsedilen çocuklar yeterince ele alınmamıştır. Sonuç olarak hapishanelerde bir suçlu veya zanlı olarak çocuğun durumunu anlatan müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle de bu çalışmanın literatürde önemli bir boşluğu doldurması amaçlanmıştır. Bu çalışmada; hapishanelerde hangi yaş aralıklarında çocukların bulunduğu, onlar için ayrı bir yer bulunup bulunmadığı, diğer mahkûmlarla bir arada kaldıklarında ne gibi sorunların ortaya çıktığı gibi soruların yanıtı geniş bir örneklem grubu üzerinden açıklanacaktır. Bütün bu amaçlarla; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde Dâhiliye Nezareti'nin alt fonlarında yer alan belgeler arasından, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren hapishanelerde tutulan kayıtlar başta olmak üzere, hapishane idaresi ile merkezi yönetim arasında yapılan yazışmalar incelenmiştir. Bunun yanı sıra ıslahhanelerin bir ceza infaz kurumu misyonu kazanması ile birlikte çocuk suçlulara yönelik yapılan çalışmalar ayrıca ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, çocuk, suçlu, mağdur, ıslah.

Children Whose Parents or Themselves Were Convicted in Ottoman Prisons

Abstract

Since the mid-nineteenth century, the Ottoman Empire has taken a number of steps that have changed its perspective on the concepts of crime and punishment. As a result of these studies, it was determined that children's rights should develop and that children who are criminals should be placed in separate places from other prisoners in prisons. It should be noted that although prisons are at the top of the places where the child completes her sentence as a criminal, correctional facilities also have an important place in this regard. These institutions are extremely important for juvenile offenders as well as for children whose parents are convicted. Children who sometimes fall into prison in the womb, sometimes need to stay with their mother because they are very young, as well as children who have no one to look after because their father is a prisoner, or who have a lack of livelihood due to their father's conviction, are also covered by our topic. Among the studies on daily life in the Ottoman Empire, the role of the child in the family has been emphasized. In addition, in studies conducted in Ottoman prisons, children who were in prison with their mothers were mentioned, but children who were imprisoned as prisoners or prisoners were not adequately addressed. As a result, there are no independent studies in prisons describing the condition of the child as a criminal or suspect. For this reason, this study is intended to fill an important gap in the literature. In this study, the answers to questions such as what age ranges children are in prisons, whether there is a separate place for them, what problems arise when they stay together with other prisoners will be explained through a wide sample group. For all these purposes; Among the documents included in the sub-funds of the Ministry of Internal Affairs in the Presidential Ottoman Archive, the correspondence between the prison administration and the central administration, especially the records kept in prisons since the middle of the nineteenth century, were examined. With the correctional institutions gaining the mission of a penal institution, the studies carried out on child offenders were also discussed.

Keywords: Family, Child, criminal, victim, correctional.

1 Giriş

Çocuk, günümüzde 18 yaş altında olan bireyleri ifade etmektedir. Bebeklik, ilk çocukluk, ikinci çocukluk ve ergenlik olarak gösterdiği gelişim özelliklerine göre çocukluk dört ayrı döneme ayrılmaktadır. Günümüzde çocuğun gelişim özelliklerini temel alarak yapılan bu ayırım aslında çocuk algısını da ortaya koymaktadır. Eski Türklerde çocuk algısı ise aile algısına bağlı olarak gelişim göstermiştir. Atasözlerinde “çadırda doğar ve at üzerinde ölür” şeklinde tanımlanan çocuk, aynı zamanda ailenin oluşmasında da önemli bir yere sahiptir. Çocuğun ailenin oluşmasında temel etken olarak görülmesi ve çoğu zaman içinde bulunduğu toplumun yaşam

tarzına göre bir yetişkin gibi davranması düşüncesi uzun zaman Osmanlı çocuk algısını da oluşturmuştur. Ancak XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde çocuk algısı, ilk çocuk dergisi olan Mübeyyiz başta olmak üzere birçok çocuk dergisinde farklı açılardan ele alınmış ve bu doğrultuda çocuk hakları gelişim göstermeye başlamıştır (Şimşek, 2013, s. 1162). Ancak bu tarihlerden önce de Osmanlı Devleti çocuklarla ilgili önemli sayılabilecek ölçüde bir birikime sahiptir. Bu konuda mahkeme kayıtları başta olmak üzere, çocuklarla ilgili yapılan araştırmalar, Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasından devraldıkları birikimle birlikte çocukların yetişkinlerden farklı olduğu bilincinde olduğunu göstermektedir (Araz, 2013, s.22).

Osmanlı Devleti çocuğu ailenin devamlılığı için önemli bir yere koymuş bu doğrultuda da çocukların korunup kollanmasına yönelik sosyal yardımlar başta olmak üzere birçok çalışma yapmıştır. Ancak çocuğun yalnızca toplum içinde değil hapishanelerde de korunması kollanması gerekmektedir. Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılın ortalarından itibaren modern ceza infaz kurumları oluşturma girişimleri arasında çocuklar için hapishanelerde ayrı koşulların oluşturulması da yer almaktadır (BOA, TFR, I.M, 1/1). Bu çalışmalar hem çocukları diğer mahkûmlara karşı korumak hem de eğitilmeleri yoluyla islah edilmeleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Osmanlı topraklarında girişilen bu modern hapis binaları inşa süreci; maalesef var olan Hükümet Konaklarının bir bölümünün hapishane olarak kullanılması veya hükümet konağı yakınında yeniden inşa edilen bir veya iki katlı, fiziki açıdan yetersiz binaların oluşması ile sınırlı kalmıştır. Var olan mahbeslerin hapishaneye dönüştürülmesi olarak düşünebileceğimiz bu süreçte örnek olarak inşa edilen bir iki hapishane dışında çocuk mahkûmlar için tevkifhane ve hapishane binalarında ayrı ayrı koşullar da oluşturulamamış, çocuklar diğer mahkûmlarla aynı koşulu kullanmak durumunda kalmışlardır. Bu durumun, çocukların psikolojisini olumsuz etkilemesinin yanı sıra başka sağlık sorunlarını da beraberinde getirmesi muhtemeldir.

Çocuk suçlularla ilgili gerekli düzenlemeler kanunlarda açıkça belirtilmiştir. 1858 tarihli Ceza Kanunnamesinde buluş çağına gelmemiş çocuklar bir suç işlediklerinde ailelerine veya bir akrabalarına teslim edilir ancak bu kişiler gerekli zeni göstermezse polis marifetiyle münasip bir mahalde hapsolunur denmektedir (Düstur, I, s.544-545) Yine aynı kanunname de bir yıl ve üzerinde hapis cezası alan çocukların ise İslahhaneye kabul edilebileceği ifade edilmiştir (Düstur, II, s. 296). Kanunlarla birlikte çocuk suçlularla ilgili yapılan düzenlemeler hapishanelerin yanında çocuk suçlular için yeni kurumların oluşmasında etkili olmuştur. Çocukların bir suç işlediklerinde islah edilebilmeleri ve topluma tekrar kazandırılmaları konusunda 1863 yılında açılan İslahhaneler önemli bir yere sahiptir. İlk İslahhane Tuna Vilayet Valisi olarak atanan Mithat Paşa'nın önderliğinde bölgenin ileri gelenlerinin de destekleri ile birlikte Niş'te açılmıştır (İşeri, 2014, s. 32-33). İslahhaneler başlangıçta muhtaç durumda olan ailelerin 5-13 yaşlarındaki çocuklarının eğitimi ve bir meslek sahibi olmalarının sağlanması amacıyla açılmış (Parlakoğlu, 2018, s.s.45) zamanla suça karışan çocukların cezalarının tatbik edildiği mekanlar olmuştur.

Çocuk suçlular veya anneleri ile birlikte hapishanede kalmak durumunda kalan küçük yaşta çocuklar için İslahhanelerin varlığı oldukça önemlidir. Ancak yeni hapishane binalarının açılmasının önündeki en büyük engellerden biri olan maddi yetersizlikler, İslahhanelerin de bir anda bütün ülkede yaygınlaşmasına engel olmuştur. Bununla birlikte İslahhanelerin suç işleyen çocuklar için bir ceza infaz kurumu misyonu kazanması da zaman almıştır. İlk İslahhanenin açılmasından tam 34 yıl sonra 1897 yılında hazırlanan ilk İstatistik Yıllığı da bunu destekler niteliktedir. Bu yıllığa göre hapishanelerde bulunan toplam 48.154 mahkûmdan 545'i, 14 yaş altındaki çocuklardır (Güran, 1997, s.63). Bu çocuklar arasından 514'ü küçük suçlardan, 31'i ise cinayet kapsamındaki ağır suçlardan mahkûm olmuşlardır. Çocukların büyük bir bölümünün kabahat olarak adlandırılan suçlardan hapsedilmiş olmaları da tekrar topluma kazandırılmaları açısından önemlidir. Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, aradan uzun yıllar geçmesine rağmen çocuk suçlular İslahhaneler yerine hapishanelere gönderilmektedir. Hapishanelerde ise çocuk mahkûmlar için ayrı mekânlar olmadığı için çocuk suçluların diğer mahkûmlarla aynı yerde kaldıkları kuvvetle muhtemeldir.

Bu makalede çocuk suçluların ve aile üyeleri mahkûm olan çocukların durumu açıklanmaya çalışılacaktır. Annesi ile birlikte hapse kalmalarına müsaade edilen çocukların beslenme ve eğitim gibi temel haklardan ne ölçüde yararlandıkları, yine kendisi mahkûm olan bir çocuğun hapishanedeki yaşantısı, hapishanede hangi yaş aralıklarında çocuk suçluların bulunduğu gibi konular arşiv belgeleri ışığında değerlendirilecektir.

2 Yöntem

Osmanlı'da ailesi veya kendisi mahkûm olan çocukları konu alan bu çalışmada büyük oranda arşiv vesikalarından ve literatürden istifade edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde yer alan Dâhiliye Nezareti'nin alt fonlarında bulunan belgeler arasında mahkûm ve zanlı olan çocuklara ait kayıtlar taranmıştır. Sonrasında yine Dâhiliye Nezareti'nde bulunan hapishanelerle ilgili belgelertespit edilmiştir. Taranan belgeler belge ve vaka analizi yöntemleri kullanılarak transkript edilmiştir. Okuma aşaması tamamlanan belgeler kronolojik olarak sınıflandırdıktan sonra belirlenen başlıklar altında değerlendirilmiştir.

3 Bulgular ve Tartışma

Osmanlı hapishaneleri üzerine yapılan pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen hapishanelerde çocuğun durumu yeterince irdelenmemiştir. Bu çalışmalar içinde hapishanede anneleri ile birlikte çocukların belirli bir yaşa kadar kalabildiği bilgisine ulaşılabilmekte ancak çocukların hapishanede nasıl beslendikleri, eğitimlerinin nasıl olduğu konusuna değinilmemiştir. Suçlu veya zanlı olarak hapishanede bulunan çocukların durumuna ise neredeyse hiç değinilmemiştir. Literatürdeki bu boşlukları doldurmak gayesiyle ortaya çıkan bu çalışmada hem annesi ile birlikte hapse düşen, hem de suç isnadıyla tutuklanan veya hüküm giymiş olan çocukların hapishanedeki durumları incelenmiştir. Bununla birlikte babaları mahkûm olan ancak geride bakacak kimsesi olmayan çocuklar hakkında da değerlendirmeler yapılmıştır.

3.1 Ailesi Mahkûm Olan Çocuklar

Aile üyelerinden birinin hapse atılmasıyla birlikte özellikle bu kişi baba ise geride kalan anne ve çocuğun geçimini sağlamaları oldukça zordu. Bu nedenle bazı durumlarda hapiste olan babanın geride kalan ailesinin muhtaç durumda kalmasıyla birlikte belirli bir süre cezasını çektikten sonra serbest bırakılabildiği söylenebilir. Tabi burada işlediği suçun türü de önemlidir. Bu duruma 9 Kasım 1899 tarihinde Şam'da, Şeyh Mehmed'in tarikatına mensup olmaları dolayısıyla hapiste bulunan dört şahsın geride kalan ailelerinin zor durumda kalmaları dolayısıyla Beyrut Valisi Reşid tarafından padişaha yazılan arzuhalle serbest bırakılmaları hadisesi örnek olarak gösterilebilir. 7 Ocak 1900 tarihinde verilen cevapta ise mahkûmların serbest bırakılmaları kabul edilmiştir (Y.PRK.UM, 48/80). Buradan hareketle kişiye karşı işlenen cinayet suçundan mahkûm olan şahıslar için elbette ki böyle bir uygulamanın söz konusu olmayacağını belirtmekle birlikte suçun büyüklüğünün cezanın hafifletilmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yine de her ne sebeple olursa olsun ceza süresinin yöneticinin keyfiyetine göre değiştirilebiliyor olması adalete olan güveni sarsacak bir durumdur. Burada mahkûmların serbest bırakılmasının asıl nedeni ise çocuklar başta olmak üzere ailenin korunmasıdır. Yine benzer bir örnekte "fezhat-ı lisaniye" suçu nedeniyle hapiste olan İzmirli Mustafa'nın eşi çocuklarıyla birlikte geçim sıkıntısı yaşadığını belirterek eşinin serbest kalmasını istemektedir (DH.MKT,1613/114).

Çocukların bakımından babanın mahkûm olduğu durumlarda anneleri sorumludur. 8 Ekim 1895 tarihinde de babaları rüşvet suçundan Amasya Hapishanesi'nde bulunan çocukların anneleri intihar etmiştir. Bu durumda çocukları bakacak kimse kalmadığından babalarının kalan cezası affedilmiştir (DH.MKT, 439/42). Bu belgeler Osmanlı Devleti'nde ailenin korunmasına ne derece önem verildiğini ortaya koymasının yanı sıra suçlu olan birinin genel af uygulamaları dışında ailevi nedenlere dayandırılarak affedilebildiğini göstermesi bakımından ayrıca önemlidir.

Babaları hapiste olan çocuklar için bir başka sorun ise çocukların nüfusa kaydedilmeleri noktasında ortaya çıkmaktadır. Annelerin hem çocukların bakımı sağlamaları hem de nüfusa kayıt bedeli olan parayı ödemeleri oldukça zordur. Osmanlı Devleti, bu nedenle 29 Kasım 1898 tarihinde maddi güçlük çeken ailelerden nüfus kayıt bedelinin alınmamasına karar vermiştir (DH.MKT, 2141/53)

Ebeveynlerden bazen de anneler hapse mahkûm edilmişlerdir. Hapishanede doğan çocukların annelerinden ayrı tutulmaları uygun görülmemiştir. Bu durumda çocuklar 5-6 yaşlarına kadar anneleri ile birlikte hapiste kalabilişlerdir (Tekin, 2010, s.97). Anneleri ile hapishanede kalan çocuklara belirli bir para verilmesi de düşünülmüştür (ZB, 24/23). Bir kadının hapishanede bir batında birden fazla çocuk dünyaya getirmesi ise bazen kalan cezasının affedilmesini sağlamıştır. Bu türden hadiselerden biri 24 Mayıs 1900 tarihinde gerçekleşmiştir. Pasinler Kazası'nın Yakak Karyesinden Esmâ isimli kadın, Sekiz kıyye buğday çalmak suçundan üç ay hapse mahkûm edilmiş, cezasının bir bölümünü hapiste geçirdikten sonra ikiz çocuklarını dünyaya getirmiş bu durum üzerine kalan cezası affedilmiştir (BEO, 1491/111755).

1880 tarihli Hapishaneler Nizamnamesi, hapishanede hangi görevlilerin bulunması gerektiği, mahkûmların elbise ve yataklarının nasıl olması gerektiği gibi hapishanelerin işleyişi ile ilgili bilgilerin yanı sıra mahkûmların beslenmelerine dair önemli bilgiler vermektedir (BOA, TFR, I.M, 1/1). Buna göre mahkûmların işledikleri suçlara göre farklı koşullara konulması ve aynı zamanda da yaşlarına göre ayrılması gerekmektedir. Buna ek olarak 1916 tarihinde şikâyetleri önlemesi amacıyla yeni bir Nizamname yayınlanmıştır (Şen, 2007, s.107). Buna göre 15 yaşına kadar olan mahkûmlar ile 18 yaşına kadar olanların ayrı koşullara konulması, 18 yaşından büyük olanların ise diğer mahkûmlarla aynı koşullara konulsa da korunup kollanmaları gerektiği ifade edilmektedir. 1916 tarihli bu Nizamname mahkûmların beslenmeleri ile ilgili 1880 tarihli Nizamname ile aynı ifadelere yer vermiştir. Her mahkûma günlük 300 dirhem ekmeğe, ekmeğin yanında genellikle 130 dirhem günlük çorba ve haftada bir kez sebze veya zahireden pişirilmiş 60 dirhem ağırlığında sulu yemek verilmesi kararlaştırılmıştır. 1880 tarihli Nizamnamede hapishanede anneleri ile birlikte bulunan çocukların beslenmelerinin nasıl olacağına dair herhangi bir ibare bulunmamaktadır. 1916 tarihli Nizamnamede ise hamile olan veya çocuk emziren mahkûmlara doktorun belirlediği yiyeceklerin belirlediği miktarlarda verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Şen, 2007, s.116).

Hapiste anneleri ile birlikte 6 yaşına kadar kalmasına müsaade edilen çocuklara diğer mahkûmlar gibi yalnızca ekmeğe verilebiliyordu. 24 Kasım 1901 tarihli bir belge bu durumu destekler niteliktedir. Karahisar-ı Sahib Sancağı'nda 15 sene hapis cezasına çarptırılmış olan Hatice isimli şahsın yanında bulunan dört yaşındaki çocuğuna bir çift ekmeğe verilmesine karar verilmiştir (DH.MKT, 2560/14). Bu belge ışığında çocuklara ekmeğe dışında başka bir besin verilmediği, muhtemeldir ki annelerine verilen yemeklerden çocukların da beslenme ihtiyaçlarını sağladıkları anlaşılmaktadır. Ancak yine de çocukların beslenmeleri konusunda hapishane yönetimleri yetersizdir. Nitekim Nizamnamede belirtilen birçok madde yalnızca fiziki açıdan iyi durumda olan hapishanelerde uygulanabilmiştir.

Aile üyelerinin her ikisinin birden mahkûm olmaları durumunda çocuklar yakında bulunan bir Darülaceze'ye gönderiliyorlardı. Çocukların kuruma yerleştirilmeleri devlet tarafından bizzat yürütülen yazışmalar neticesinde gerçekleşiyordu. Burada en önemli husus çocuklara bakacak bir yakınlarının olmamasıydı. 26 Temmuz 1921 tarihinde, borç meselesinden dolayı 91 gün hapse mahkûm olan Ali Rıza ve eşi Hatice'nin geride kalan on bir yaşındaki İbrahim Hakkı ve dokuz yaşındaki Hasan Naci isimlerindeki çocukları Darülaceze'ye yerleştirilmiştir (DH.MB.HPS, 83/73). Bu durum aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin sosyal devlet olmanın gereği olarak, muhtaç durumda olan tebaasını koruyup kolladığını gösteren bir yaklaşım içinde olduğunu göstermektedir. Ancak Darülacezelerin açılmasındaki temel neden yoksul ve kimsesizlerin barınması olarak görüne de aslında devletin bu gruplar üzerindeki kontrolünü artırmak ve onları disipline etmektir (Özbek, 2020, s.202).

Çocuklar belirli bir yaşa kadar anneleri ile birlikte hapishanede kalabilirdi. Ancak bu dönem çok uzun olmamakla birlikte çocuğun 6 yaşına gelmesi ile birlikte son bulurdu. Bu durumda eğer dışarıda bir yakını varsa çocuk onun yanına devlet tarafından bakımı için ödenen bir maaş karşılığında bırakılırdı. Bunun yanı sıra küçük yaşta çocukların babaları ile birlikte hapishanede kalmalarına

müsaade edilmezdi. Örneğin, Of kazasından Arduçoğlu Mustafa eşini öldürerek cinayet suçundan mahkûm olarak Trabzon Merkez Hapishanesine gönderilmiştir. Geride kalan beş yaşındaki çocuğun ise kendisi ile birlikte hapishanede kalmasına izin verilmeyerek çocuk, 25 kuruş maaş bağlanarak yine Trabzon'un Kindinar mahallesinde ikamet eden Salim Ağa'ya emanet olarak bırakılmıştır (DH. MKT, 171/45).

Bütün bu bilgilerden hareketle çocukların, anne babalarının hapse mahkûm olmasıyla birlikte yaşadığı en temel sıkıntılardan birinin geçim sıkıntısı olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar ister anneleri ile birlikte hapiste, ister dışarıda kalsın beslenme ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması devlet desteği olmadan mümkün görünmemektedir. Yine çocukların bir vasi tayin edilerek başka ailelerin yanında yetiştirilmeleri de devletin suçlu olan kişilerin geride kalan çocuklarını koruyup kolladığını, sosyal bir devlet olmanın gereği olarak üzerine düşen vazifeyi yerine getirdiğini göstermektedir.

3.2 Mahkûm veya Zanlı Olarak Hapiste Olanlar

Çocukların yetişkin olan mahkûmlarla bir arada tutulmaları onları bazı suçların mağduru haline getirebilirdi. Bunların başında da belgelerde "Fil-i şeni livata" olarak tabir edilen erkeklere yönelik tecavüz suçu gelmektedir. Çocukların bu suç başta olmak üzere kişiye karşı işlenebilecek diğer tüm suçlardan korunabilmeleri için yaşlıları ile birlikte ayrı bir mekânda tutulmaları gerekmektedir. Ancak Osmanlı hapishanelerinin fiziki yapıları oldukça kötü durumdaydı. Dolayısıyla çocuk mahkûm veya tutuklular için ayrı bir yer ayrılması neredeyse imkânsızdı. Bütün bunlar devletin ekonomik gücü ile yakından ilgiliydi. XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti her vilayet ve sancakta bir hapishane açılması kararlaştırılmıştı (DH.MB.HPS.M, 1 /2, s.16). Ülke genelinde bu Nizamnameye uygun olarak Hükümet Konaklarının bir bölümü hapishaneye dönüştürülmüş veya iki katlı kargir binalar inşa edilmiştir. Ancak dönüştürülen veya yeniden inşa edilen bu binalar birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bunların başında da her türden suça hapis cezasının verilmesinin bir sonucu olarak hapishanelerde yaşanan izdiham gelmektedir. Dolayısıyla hapishanelerdeki yer sıkıntısı bütün mahkûmlar açısından olduğu kadar çocuk suçlular açısından da yaşanan sorunların başında gelmektedir.

Osmanlı Devleti, çocukların hapis cezası sonrasında hayata atılabilmeleri, hapiste oldukları süre içinde eğitilmeleri ve ıslahları konusuna önem vermektedir. Belçika'nın Anvers şehrinde, suçlu çocukların eğitimi ve hapisten çıkarılma himayesi gibi konuları görüşmek üzere toplanacak olan kongreye Londra Sefareti Başkâtibi Rauf Ahmed Bey'i göndermesi de bunu destekler niteliktedir. Hatta Hariciye Nezaretince İngiltere'ye yazılan yazıda Rauf Bey'in o sırada İstanbul'da izinli olması dolayısıyla bu kongreye katılmak amacıyla izninin uzatılması talep edilmiştir (HR.SFR.3, 632/29). Çocuk haklarının korunmasına yönelik resmi olarak toplanan bir diğer kongre 1912'lerde İsviçre'de toplanmıştır (Akyüz, 2011, s.31). Osmanlı Devleti'nin bu gelişmeleri yakından takip etmesi ve yapılan kongreye bir temsilci göndermesi de çocukların ıslahı konusuna verdiği önemi ortaya koymuştur.

Bir suçtan dolayı zanlı olarak tutuklanan çocukların hapishanelerde diğer mahkûmlar ile aynı yerde kalmaları sakıncalı görülüyordu. Ancak hapishanelerin fiziki anlamdaki yetersiz olmaları, çocuk suçlu veya zanlılar için ayrı mekânlar oluşturmaya müsaade etmiyordu. Osmanlı hapishanelerinde en büyük sorunlardan biri olan yer sıkıntısı nedeniyle zanlı veya suçlu çocuklar çoğunlukla diğer mahkûmlarla aynı yerde tutuluyordu. Ancak bazı hapishanelerde bu durum sakıncalı görüldüğünden buna müsaade edilmemiş, zanlı çocuklar için ayrı bir yer tahsis edilebilmiştir. Adliye Nezareti de 25 Ocak 1917 tarihinde hapishanelerde 13 yaş altında olan çocuklar için ayrı bir yer (ıslahhane) oluşturulması talebini Hapishaneler Müdüriyetine bildirmiştir. Hatta çocuklar için açılacak bu yeni binaların (ıslahhane) hapishane binalarından büsbütün ayrı bir yer olmasını istemiş, ayrı bir nizamnameye göre yönetilmesi gerektiğini de eklemiştir (DH.MB.HPS, 158/37). Dersaadet Hapishanesi Umumisi çocuklar için ayrı bir yerin olduğu nadir hapishanelerdendir. Hapishane içinde çocuk mahkûmlar için ayrı bir bölüm bulunmaktadır ancak tevkifhane içinde çocuk zanlıların tutulabileceği bir sıbyan koğuşunun olmadığı 12 Kasım 1918 tarihli belgeden anlaşılmaktadır. Bu tarihlerde Dersaadet Hapishanesinde ise suçlu veya zanlı çocukların kalması için ayrı bir bölüm yoktur. Buradaki çocuklar için İstanbul Savcılığı tarafından çözüm olarak merkez hapishanede bulunan sıbyan koğuşunda tutulmaları önerilmişse de zanlıların mahkûmlarla aynı yerde kalmaları caiz olmadığından reddedilmiştir. Buna karşılık zanlı olan çocukların Dersaadet Hapishanesi dâhilinde inşasına başlanan tevkifhane tamamlanıncaya kadar münasip bir yerde tutulmaları istenmiştir (DH.MB.HPS.M, 35/91). Bu bilgilerden hareketle Dersaadet Hapishanesi'nde en azından çocuk zanlılar için bir tevkifhane inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Çocuk mahkûmların tutulması için hapishanelerde sıbyan koğuşlarının oluşturulmasından önce erkek çocuklar için "mürâhik odası" adı altında ayrı bir yer bulunmaktadır. Ancak bu, bütün Osmanlı Hapishaneleri için geçerli bir durum değildir. Üsküdar Hapishanesi mürâhik koğuşunun bulunduğu nadir hapishanelerdendir. 1 Şubat 1885 tarihinde Üsküdar Hapishanesi'nde mürâhik koğuşunun oldukça eski bir halde olduğu ve tamir edilmesi gerektiği Zabtiye Nezaretince yazılan yazıdan anlaşılmaktadır (ZB, 76/59). Koğuşun oldukça eski bir halde olması aynı zamanda çok daha öncesinde teşekkül edildiğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Ancak tam tersi durumda olan ve yer sıkıntısı nedeniyle çocuk zanlıların diğer tutuklularla aynı yerde kalmak zorunda olduğu hapishaneler çoğunluktadır. Karesi, Diyarbakır, Selanik, Aydın Hapishanelerinin yer sıkıntısı yaşanan başlıca binalar olduğunu söyleyebiliriz (Yıldız, 2015, s. 98-99). XIX.yüzyılın sonları XX.yüzyılın başlarında Trabzon Vilayeti genelinde hiçbir hapishanede de çocuk zanlılar için ayrı yerler bulunmuyordu (Yılmaz, 2020, s.216-279). Yine Ankara Vilayet Hapishanelerinde de aynı durum söz konusudur (Sarıay, 2019, s.199-264)

Zanlı çocukların yaşadığı sorunlar cezası belirlenen ve hapse mahkûm olan çocuklar için de geçerlidir. 24 Haziran 1908 tarihinde bir hafta hapis cezası alan Davud isimli çocuğun diğer mahkûmlarla aynı yerde bulunması sakıncalı görüldüğünden, uygun başka bir mahalde hapsedilmesi Pirlepe Jandarma Bölük Kumandanlığından istenmiştir (Y.B.021, 92/271). Bu belge, ıslahhanelerin

yaygınlaşmasından uzun bir süre geçmesine ve hapisanelerde de bir takım düzenlemeler yapılmasına rağmen bazı bölgelerde çocuk suçlular için ayrı mekânların oluşturulamadığını göstermektedir.

3.3 Çocukların Yaş Aralıkları

Hapishane ve tevkifhanelerde suçlu veya zanlı olarak bulunan çocukların on sekiz yaş altında oldukları tahmin edilebilir. Ancak bir çocuğun en küçük hangi yaşta suçlu olarak tabir edilebileceği bilinmemektedir. Arşivde çocuk suçlularla ilgili yaptığımız araştırma neticesinde birçok farklı yaşta çocuğun suçlu olarak sayılabildiği görülmüştür. 27 Mayıs 1901 tarihli bir belgede on, on dört yaşlarında iki çocuğun mahkûmiyetlerini tamamlayarak tahliye oldukları ifade edilmektedir (DH.TMİK.M, 104/31). On yaşında tahliye olan çocuğun ne kadar süre ceza ile hapiste kaldığı bilinmemekle birlikte, dokuz yaşında veya en iyi ihtimalle on yaşındayken hapse atıldığı tahmin edilmektedir. Her iki durumda yaşı oldukça küçüktür. 5 yaş sonrası çocukların anne ve babaları ile birlikte bile olsa hapiste kalmalarına müsaade edilmezken birkaç yaş büyük bir çocuk“suçlu” olarak hapsedilebilmiştir.

Küçük yaşta bir suç isnadiyla tutuklanan bir diğer çocuk ise 28 Kasım 1907 tarihinde babasının evini yakmaya teşebbüs suçundan tutuklanan Canib'tir. Canib, Üsküdar'ın Rum Mehmet Paşa Mahallesi'nde ikamet etmekte olan babası Ahmet Hamdi Beyin evini yakmaya teşebbüs etmekten tutuklanarak tevkifhaneye götürülmüştür. Bu sırada henüz on bir yaşındadır. Yine aynı belgede Adana Hapishanesi'nde on altı, on yedi ve on sekiz yaşlarında çocukların mahkûm oldukları bilinmektedir (Z.B, 66/67).

Belgelerde bazen çocukların yaşı belirtilmemiştir. Ancak çocuk olarak tabir edildikleri için on sekiz yaş altında oldukları anlaşılmaktadır. 13 Mayıs 1912 tarihinde Irak'ta yerel güçlere ve kanunlara karşı gelmekten mahkûm olmuş çocukların affedildikleri ifade edilmiştir (M.V, 164/26). 8 Haziran 1891 tarihinde ise Bosnalı Abdullah ismindeki çocuğun yaşı belirtilmemekle birlikte Sivas'ta mahkûm olduğu, hapishanedeki iâşesini temin edemediği için memleketine gönderilmesi için Zaptiye Nezaretinden izin istenmektedir (DH.MKT, 1840/67). Bu belge aynı zamanda çocuk suçluların hapishanede belirli bir ücret ödeyerek yiyecek, içecek gibi ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduklarını da göstermektedir.

Hapishanelere daha anne karnındayken gelen çocuklar da vardır. Bunlar doğumdan hemen sonra anneleri ile birlikte farklı bir yere gönderilebildiği gibi yine hapishanede kalarak annelerinin ceza sürelerinin bitmesini bekledikleri de söylenebilir. Bu duruma 1 Eylül 1918 tarihli bir belge örnek olarak gösterilebilir (DH.MB.HPSM, 34/86). Adliye Nezareti bu belgede, hapishanelerde doğum yapan ve kimsesiz olan kadınların cezalarının kalan kısmını Darülaceze'de kendilerine ayrılan bir odada tamamlayabileceklerini söylemiştir. Buradan anlaşılacağı üzere, yeni doğmuş bir bebeğin ve annesinin uygun bir mekânda kalmaları gerektiği yöneticiler tarafından dikkate alınmış, bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.4 Çocukların Eğitimi

Osmanlı Devleti'nde ilköğretim mahalle mektebi veya taş mektep olarak adlandırılan sıbyan mektepleri aracılığıyla sağlanmaktaydı (Koçer, 1991, s.7). Bununla birlikte sıbyan mekteplerinden sonra orta ve yüksek derecede eğitim veren kurumlar ise medreselerdi (Baltacı, 1976, s.25). Klasik dönem Osmanlı eğitimi bu kurumlar vasıtasıyla yürütülmüş ancak Tanzimat Fermanı ile başlayan süreçte eğitimde bir takım düzenlemeler yapılmıştı. Buna göre orta öğretim rüştiye, idadi ve sultani olmak üzere üç farklı kurum aracılığıyla yürütülmeye başlandı. Eğitim alanında yapılan bu düzenlemeler II. Meşrutiyet'in ilanına kadar devam etmiştir. Bu süreçte Osmanlı mahbeslerinin dönüşümü konusunda da önemli adımlar atılmış ve hemen her kazada bir hapishane açılmış veya var olan ceza infaz mekânı hapishaneye dönüştürülmüştür. Yapılan tüm bu düzenlemelerle birlikte her türden suçluya hapis cezası vermeye başlanmıştır. Kadın mahkûmlar ile birlikte hapishanede kalan çocuklarla birlikte suçlu veya zanlı olarak hapishanede bulunan çocuklar için de eğitim oldukça önemlidir. Bu bakımdan Osmanlı Devleti özellikle bir suç isnadiyla hapishanede bulunanların eğitimleri; ıslah edilmeleri ve dışarı çıktıklarında topluma uyum sağlayabilmeleri için ayrıca çaba sarf etmekteydi.

Aile üyelerinden her ikisinin veya birinin mahkûm olması çocuklar açısından oldukça zor bir durumdur. Temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanan bu çocukların eğitimi konusunda da yine devlet gerekli çalışmaları yürütmüştür. Hapishanede anneleri ile birlikte kalan çocuklar için hapishanelerde mektep açılarak çocuklar temel düzeyde bir eğitim alabilişlerdir. Ailelerinin mahkûmiyetleri dolayısıyla hapishanede mecburen bulunan çocukların yanı sıra bir de suçlu veya zanlı olarak hapsedilenler vardır. Bu çocuklarla ilgili bilgi edinebildiğimiz hapishane kayıtlarından biri "İzahat Varakaları"dır. Bu belgelerde hapishanede 18 yaş altında mahkûm veya tutuklu olup olmadığının sorulduğu bölüme kaç kişi bulunduğu dair cevap kaydedilirdi (DH.MB.HPS.M. 27/24). Böylece bir hapishanede çocuk yaşta kaç kişinin olduğu bilinebilmekteydi. Ancak her hapishaneye ait bir izahat varakası bulunmamaktadır.

Mahkûm olarak hapishanelerde bulunan çocukların eğitimi meselesi yine devlet tarafından ıslah edilmeleri yönünde atılan önemli bir adımdır. Ancak bütün Osmanlı hapishanelerinde bu türden mekteplerin açıldığını düşünmek yanıltıcı olur. Nitekim birçok Osmanlı Hapishanesi'nde mahkûmların rahat bir şekilde yaşayabilmeleri için yeterli alanları bile yoktur. Bu bakımdan Karesi Hapishanesi örnek teşkil etmektedir. 1916'da Hapishanede henüz suçu kesinleşmemiş olan çocukların eğitimi için bir mektep açılması kararlaştırıldı. Bu dönemde aslında Karesi Hapishanesi de yer sıkıntısı yaşanan bir yerdi. Ancak hapishanede jandarmaların hayvanları için ayrılan ahır eğitim için düzenlendi. Bu alanın bir okul gibi düzenlenmesinin ardından üç öğretmenle birlikte bir de mübaşir atanarak eğitim için temel eksiklikler giderilmiş oldu (Yıldız, 2015, s.105). Hapishanede bulunan 50 çocuğun eğitimden mahrum kalmamaları adına yapılan bu çalışmalar, Karesi Mutasarrıfı tarafından 2 Ekim 1916 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda oldukça memnuniyet verici bir durum olarak anlatılmıştır (DH.MB.HPS, 39/20). Bu belgelerden hareketle çocukların eğitimi konusunun hapishane yönetiminin insafına kaldığı anlaşılmaktadır. Hapishane yönetimlerinin şartları zorlayarak bu çocuklar için bir alan oluşturması ile birlikte eğitim için aslında en temel ihtiyaçlardan biri sağlanmıştır. Böylece devlet, buraya öğretmen görevlendirmekle gerekli desteği vermiştir.

Suç işleyen çocukların eğitimi hapishane dışında bazen de ıslahhaneler vasıtasıyla sağlanmıştır. İlk ıslahhanenin kurucusu olan Mithat Paşa tarafından kaleme alınan nizamnamede; muhtaç durumda olan çocukların sağlıklı bir şekilde büyütülmeleri ve aynı zamanda bu çocukların bir meslek sahibi olmalarının amaçlandığı açıkça ifade edilmiştir. ıslahhanelerde suç işleyen küçük yaşta çocukların hapishanelerde diğer mahkûmlarla değil de kendi yaşlarıyla birlikte eğitim almaları da sağlanmıştır. ıslahhanelerdeki eğitimden yalnızca kimsesiz veya suçlu çocuklar yararlanmamıştır. Çocuklarının ıslahhanelerdeki eğitimden faydalanmasını isteyen aileler de vardır (Koç, 2021, s.230). Bu durum ıslahhanelerdeki eğitimin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Suç işleyen çocuklar ile muhtaç durumda olan diğer çocuklar ıslahhanelerde eşit haklara sahiptirler (Koç, 2007, s.43). Bu bilgilerden hareketle ıslahhanelerin beş yıl olan eğitim sürelerinden suç işleyen çocukların da diğerleri gibi eşit şekilde yararlanabildikleri söylenebilir.

Babası mahkûm olan çocukların eğitimi yine devlet tarafından ücretsiz olarak sağlanmıştır. Bu durumda olan ailelere muhtacin tertibinden maaş bağlanırken, çocukların eğitimi konusuna ayrıca önem verildiği anlaşılmaktadır (DH.MUİ, 7/4). Sonuç olarak Osmanlı Hapishanelerinde veya dışarıda çocukların eğitimi konusunda gerekli çalışmaların devlet tarafından yürütüldüğünü söyleyebiliriz.

4 Sonuç

Osmanlı Devleti'nde çocuk haklarının gelişim göstermeye başlaması ile hapishane binalarının açılmaya başlaması hemen hemen eşzamanlıdır. Dolayısıyla bu iki durum birbiriyle yakından ilişkilidir. Çocukların küçük bir yetişkin olarak görüldüğü Osmanlı toplumunda, 1858 tarihli ceza kanununun yayımlanmasıyla birlikte belirgin bir değişiklik yaşanmıştır. Çocukların bir suç işlediklerinde bir yıl üzerinde hapis cezasına çarptırıldıklarında hapishanelere değil de ıslahhanelere gönderilmesi bu nizamnamede açıkça ifade edilmiştir. Bu da bizlere çocukların artık yetişkinlerden farklı oldukları bilincinin ortaya çıktığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Çocuk suçluların cezalarını çektikleri mekânlar olarak ıslahhanelerden daha çok hapishaneler ön plana çıkmıştır. Bunun nedeni ise; bazı vilayetlerde birkaç ıslahhane açılmasına rağmen Osmanlı ülkesinin genelinde bu kurumların yaygınlaşmamış olmasıdır. ıslahhanelerin bütün ülkede yaygınlaşmasının önündeki en büyük engel ise ekonomik yetersizliklerdir. Bu durum hapishanelerin, çocuk suçluların ceza mekânları arasında daha yaygın olarak kullanılmasına neden olmuştur. Mahkûm veya tutuklu olarak hapishanelerde bulunan çocuklar genellikle diğer mahkûmlarla aynı koşullarda kalmışlardır. İstisna olarak sayılabilecek birkaç hapishanede çocuklar için sıbyan koşulları açılmıştır. Sıbyan koşullarının yanı sıra mürahik odası adı altında buluş çığına yaklaşmış çocuklar için ayrı bölümler de oluşturulmuştur. Çocukların diğer mahkûmlardan farklı olarak algılanıp ayrı yerlerde cezalarını tamamlamalarını sağlayan bu türden uygulamalar oldukça önemlidir.

Hapishanelerde çocukların yaşam koşulları hakkında bilgi edinebileceğimiz kaynaklar oldukça sınırlıdır. Çocukların yiyecek ve içecekleri hapishane yönetimince temin edilmiştir. Ancak çocukların da belirli bir miktarda parayı kendi geçimlerini sağlamak üzere harcaması gerekmiştir. Bu çalışmada; 6 yaşından büyük çocukların babası ile hapishanede kalmasına müsaade edilmeyip bir Darülaceze'ye yerleştirildiği, 6 yaşından küçük olanların ise yalnızca anneleri ile birlikte hapishanede kalmasına izin verildiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte hapishanede çocuklu olan kadınların bazen cezalarını tamamlayabilmeleri için Darülaceze'ye götürülerek kendilerine ayrılan bir odada cezalarını tamamladıkları anlaşılmıştır. Babaları ceza alan çocuklar ise belirli bir maaş karşılığında devlet tarafından güvenilir bir ailenin yanına emanet bırakılmıştır.

Sonuç olarak Osmanlı Hapishaneleri çocuk suçlular veya suç isnat edilen çocukların yanı sıra ailesi mahkûm olan çocukların da hayatlarının keştiği bir yer olmuştur. Osmanlı Devleti bu çocukların tekrar topluma kazandırılmalarının eğitim yoluyla olacağı düşüncesini benimseyerek çalışmalar yapmıştır. ıslahhaneler bu anlamda önemli bir misyon kazanmış, suçlu olan çocukların bir meslek sahibi olmalarını gaye edinerek ceza sürelerini tamamlamalarını sağlamıştır. Daha sonra hapishane ve tevkifhane binaları içinde açılmaya başlayan sıbyan koşulları ıslahhanelere benzer bir şekilde çocukların diğer mahkûmlardan ayrı tutulmalarını sağlamıştır.

5 Kaynaklar

- Araz, Y. (2013), *Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Akyüz, E. (2011). *Çocuk Hukukunun Gelişimi ve Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı, II* (ss. 17-42). Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Baltacı, C. (1976). *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: İrfan Matbaası.
- Güran, T. (1997). *Osmanlı Devleti'nin İlk İstatistik Yıllığı 1897*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Tarihi İstatistikler Dizisi C.5.
- İşeri, M. (2014). *Osmanlı Çocuk Koruma Sistemi ve Darüleytamlar (1851- 1923)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Koç, B. (2007). Osmanlı ıslahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 36-50.
- Koç, B. (2021). *Osmanlı Modernleşmesive Mithat Paşa*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koçer, H. A. (1991). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, N. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şen, Ö. (2007). *Osmanlı'da Mahkum Olmak*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Şimşek, H. (2013). 19. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Çocukluk Anlayışı ve Çocuk Hakları Üzerine, *Prof. Dr. Yahya Akyüz'e Armağan* (ss. 1159-1181). Ankara: Pegem Yayınları.
- Parlakoğlu, G. (2018). *II Abdülhamit Dönemi Hapishanelerinin Genel Özellikleri ve Uygulamaları*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Tekin, S. Osmanlı'da Kadın ve Kadın Hapishaneleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29(47), 83-102.
- Yıldız, Ö. (2015). Osmanlı Hapishaneleri Üzerine Bir Değerlendirme: Karesi Hapishanesi Örneği. *Akademik Bakış*, IX(17), 91-111.
- Yılmaz, B. (2020). *Trabzon Vilayeti'nde Asayiş, Suç, Suçlu ve Hapishaneler (1876-1915)*. (Basılmamış Doktora Tezi). Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.

I.Arşiv Meteryalleri

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
- Bâb-ı Âlî Evrak Odası, Dosya No: 1491, Gömlek No:111755, H. 1.24.1318, (24 Mayıs 1900)
- Dâhiliye Nezâreti, Mektubî Kalemi, Dosya No:1613, Gömlek No: 114, H.7.8.1306, (8 Nisan 1889)
- Dâhiliye Nezâreti, Mektubî Kalemi, Dosya No: 439, Gömlek No: 42, H.18.4.1313, (8 Ekim 1895)
- Dâhiliye Nezâreti, Mektubî Kalemi, Dosya No: 2141, Gömlek No: 53, H.15.7.1316, (29 Kasım 1898)
- Dâhiliye Nezâreti, Mektubî Kalemi, Dosya No: 2560, Gömlek No: 14, H.12.8.1319, (24 Kasım 1901)
- Dâhiliye Nezâreti, Mektubî Kalemi, Dosya No:171, Gömlek No:45, H.12.5.1311, (21 Kasım 1893)
- Dâhiliye Nezâreti, Mektubî Kalemi, Dosya No: 1840, Gömlek No:67, H.30.10.1308, (7 Haziran 1891)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Evrakı, Dosya No: 83, Gömlek No:73, H.20.11.1339, (26 Temmuz 1921)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Evrakı, Dosya No:158, Gömlek No:37, H.1.4.1335, (25 Ocak 1917)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Evrakı, Dosya No:39, Gömlek No: 20, H.3.2.1335, (29 Kasım 1916)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Müteferrik Evrakı, Dosya No: 35, Gömlek No: 91, H.7.2.1337, (12 Kasım 1918)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Müteferrik Evrakı, Dosya No: 27, Gömlek No:24, H. 21.4.1335, (14 Şubat 1917)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Müteferrik Evrakı, Dosya No: 34, Gömlek No:86, H.11.25.1336, (1 Eylül 1918)
- Dâhiliye Nezâreti, Hapishaneler Müdüriyeti Müteferrik Evrakı, Dosya No:1 , Gömlek No:2, H.11.5.1297, (21 Nisan 1880)
- Dâhiliye, Tesri-i Muamelât ve Islahât Komisyonu Evrakı, Muamelat, Dosya No:104, Gömlek No:31, H.
- Dâhiliye Nezâreti, Muhaberât-ı Umûmiye İdaresi Evrakı Dosya No:7, Gömlek No: 4, H.
- Hariciye Nezâreti, Londra Sefareti, Dosya No:632, Gömlek No:29
- Meclis-i Vükela Mazbataları, Dosya No:164, Gömlek No:26, H.
- Teftişât-ı Rumeli Evrakı, Müteferrik Evrak, Dosya No:1, Gömlek No:1, H.
- Yabancı Arşivler, Makedonya Arşivi, Dosya No: 92, Gömlek No:271, H.
- Yıldız Perakende, Evrakı Umumi, Dosya No:48, Gömlek No:80, H.
- Zabtiye, Dosya No:24, Gömlek No:23, H.
- Zabtiye, Dosya No:76, Gömlek No: 59, H.
- Zabtiye, Dosya No:66, Gömlek No:67, H.

II. Birinci El Kaynaklar

- Düster, 1.Tertip, 1.Cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul 1289.
- Düster, 1.Tertip, 2.Cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul 1289.

Extended Abstract

Since the mid-nineteenth century, the Ottoman Empire has taken a number of steps that have changed its perspective on the concepts of crime and punishment. For example, the conversion of dungeons into prisons is the widespread application of imprisonment instead of the methods of punishment in the classical period, and the entry into force of the Ottoman Penal Code by using the French penal code in 1858. Thus, the crimes are divided into three different groups according to the degree of murder, Cunha and misdemeanor. With these changes in the concepts of crime and punishment, the process of opening prisons in the modern sense has begun. In this sense, the places where the verb of incarceration was applied began to be converted into prisons, and new one or two-storey prison buildings have started to be opened. However, all these works progressed very slowly due to the lack of sufficient financial means. One of these studies is the creation of sibyan wards for child prisoners in prisons. Children in prison as criminals or suspects, staying in the same environment with other prisoners could have caused many problems. Children in prison as criminals or suspects could have many problems staying in the same environment as other prisoners. For this reason, it was necessary to create separate wards for children. It was also important for children to be kept apart from other prisoners, to be meliorated and to be able to adapt to society when they went out. Before the creation of sibyan wards, there were also separate places in the prisons under the name of "murajik room". However, this was only the case for a few prisons in good physical condition. Apart from this, many prisons did not have separate areas for child inmates or children detainees. The lack of space in the buildings brought with

it many problems for other prisoners. Therefore, it would not be misleading to think that children are also affected by the same negative conditions. In some cases where there were no separate wards in prisons, the prison administration enabled these children to complete their sentence in another suitable place.

Correctional facilities also have an important place in terms of the rehabilitation of children. In the first place, these institutions aimed at educating and acquiring a profession for poor and orphaned children have served the same purposes for children who have committed crimes over time. Ensuring that children who commit crimes receive a profession by undergoing a five-year education in correctional facilities is extremely important for them to continue their lives again when their sentences are over. Considering that very few of the children commit serious crimes and are taken to correctional centers or prisons, ensuring that they can continue their lives as a profession by the state will prevent them from committing a crime again and strengthen the trust in the state.

Another part of our topic is the situation of children in prison who come to prison without being involved in any crime in the belly of their mother. Immediately after these children were born, they began to receive their share of the negative conditions in prisons. Prison conditions for women prisoners are worse than for male prisoners. Because the Guards responsible for female prisoners are also men. Archival documents show that this condition causes a number of problems from time to time. Female prisoners have been transferred to another suitable location to avoid problems that may occur and because young children are in greater need of care. In such cases, female convicts with children were allowed to complete their sentences outside the prison in a special room in Darûlaceze. For those who have completed most of their sentence, the remaining sentences have been pardoned.

This study revealed that children whose families are convicted are in need of protection as well as child prisoners. The Ottoman Empire, which ensured that the convicted children receive the necessary education, also provided financial support to the children whose father or mother were imprisoned. In addition to emphasizing the social state aspect of the Ottoman Empire, it can be thought that all these strengthened the trust of the people in the state.

As a result, child wards established within prisons, corrections and prisons have become penal places for delinquent children. While some of the children can get education here, some of them have also been deprived of education. Because although the correctional facilities provide regular training, providing the necessary environment for education in prisons has been dependent on the efforts of the administrators. For this reason, it cannot be said that children in all prisons generally receive a regular education.